

KLEVEVŽ

Pomemben spomenik kulturne dediščine v občini Šmarješke Toplice so razvaline gradu Klevevž (Klingenfels). Grad Klevevž je v preteklosti predstavljal gospodarski in upravni sedež posesti freisinških škofov na Dolenjskem. V neposredni bližini razvalin gradu še danes stoji nekdanja grajska pristava z gospodarskimi poslopji. Grad Klevevž so po odobritvi vojvode Ulrika III Spanheimskega leta 1265 sezidali freisinški škofje.

Slika 1: Slapovi Radulje

Prvotni grad je bil sprva zgolj štirioglati stolp, vendar

sta se v zgodovini gradu oblika in obseg precej spreminjala. Grad je bil večkrat obnovljen in širjen, predvsem v letih 1317 in 1395 ter še večkrat pozneje. Obzidje gradu je bilo zgrajeno že pred letom 1449, ko je bil postavljen tudi stanovanjski objekt s kapelo. Grad prvotno ni bil namenjen bivanju škofa, freisinški škofje so grad podelili

Slika 2: Termalni bazen

gradiščanu, to je varuhu gradu. Oskrbovanje gradu je bilo formalno ločeno od upravljanja zemeljiškega gospostva. To sta bili dve službi, ki ju je na Klevevžu opravljala ena oseba. Ta je bdela tudi nad upravnima središčema Gutenwerth in Prežek, saj tamkajšnji gradiščan- oskrbnik ni imel gospodarskih in upravnih funkcij. Leta 1301 je freisinški

škof funkciji gradiščana in oskrbnika gradu ter gospostva podaril Rudolfu Svibenskemu, ki je bil za to

delo tudi zelo dobro plačan. Ko so leta 1335 Kranjsko prevzeli Habsburžani, so se oklicali za vrhovne odvetnike nad verskimi ustanovami v deželi. Znameniti vojvoda Rudolf IV. Habsburški je zastavil klevevški grad Viljemu Speirenbergerju. Svoje lastništvo so freisinški škofje lahko zopet uredili šele po Rudolfovi smrti. Takrat je znova sledila gospodarska in gradbena sanacija posesti in gradu. Po letu 1449 so za daljši čas, skoraj vso drugo polovico 15. stoletja, postali oskrbniki gradu in posesti znameniti gospodje Črnomaljski. To je bilo obdobje turških vpadov in vpadov Madžarov pod vodstvom Matije Korvina, ki se je bojeval s takratnim cesarjem Friderikom III. V letu 1489 naj bi se Matija Korvin polastil Klevevža, po njegovi smrti pa ga je prevzel cesar Friderik III. Njegov sin Maksimiljan pa je posestvo kasneje zopet vrnil škofom. Kljub vsemu je bilo lastništvo posesti bavarskih škofov, tako glede gradu kot ostale posesti, vse bolj vprašljivo. Leta 1622 so freisinški škofje gospostvo in grad z dovoljenjem papeža in deželnega gospoda prodali Juriju pl. Moškoni s Šrajbarskega turna. S tem so se pomembni zemljiški gospodje trajno poslovili od Dolenjske, njihova škofijska posest pa je obstajala še skoraj dve stoletji. Po Moškonih je posest po ženski liniji prešla na Ivana Jurija plemenitega Pallenburga. Zaradi sporov v rodbini se je gospostvo razdelilo na tri dele. Dve tretjini posestva sta z nakupom leta 1676 prešli na Janeza Marijo Strassola, 1693 pa na stiški samostan. Ta je od drugih odkupil tudi preostalo klevevško posest. Zaradi prezadolženosti je

stiški samostan razširjeno posest gospostva Klevež leta 1718 prodal kostanjeviškemu samostanu.

Po ukinitvi kostanjeviškega samostana je gospostvo leta 1794 prešlo v okvir verskega zaklada- sklada. Ta sklad je gospostvo leta 1807 na dražbi prodal Francu Schweigerju plemenitemu Lerchenfeldu, ki je pred tem postal tudi lastnik gospostva Zbure. Lerchenfeldov sin Anton je podedoval posestvo, kmalu zatem pa zašel v hude finančne težave, ter se zelo zadolžil in tako preko loterije, leta 1823 prodal Klevež in Zbure. Loterijsko srečko št. 65.080 je zadel Ludvik Jožef Jombart, ki je bil dve leti pozneje vpisan kot lastnik obeh posesti. Jombart je posestvi leta 1857 izročil svojemu sinu Ludviku Juliju, leta 1874 pa ju je prevzel njegov drugi sin Viktor, ki je umrl leta 1888. Obe posestvi je Viktor zapustil svoji hčerki Viktoriji. Viktorijina hči Gabrijela je leta 1898 podarila Zbure možu Antonu Ulmu, ki je kasneje postal tudi lastnik Klevevža. Ulmi niso bili plemiškega rodu, izvirali iz Zavrča na Štajerskem, usmerjeni pa so bili predvsem v kmetijstvo in so tako nekdanje gospostvo, ki je po odpravi fevdalizma leta 1848 postalo veleposestvo, modernizirali. Zgradili so velike hleve in nekatera gospodarska poslopja, ki so še danes občudovanja vredni. Še bolj kot živinoreja, vinogradništvo in poljedelstvo pa so bili zanje pomembni gozdovi, ki so predstavljali dve tretjini posestva. Za potrebe žage in ostalega gospodarstva so pod gradom, nad mlinom pri izviru termalne vode, zgradili celo elektrarno. Po 1. svetovni vojni so morali na račun agrarne reforme kmetom prepustiti okoli 80 ha zemlje. Obdržali so predvsem gozdove. Ulmi so se z gradu umaknili leta 1942, še preden je bil grad požgan. Po 2. svetovni vojni je grad ostal brez strehe in je začel zelo hitro propadati.

Danes je od klevevškega posestva ohranjena je le lokacija bivšega gradu, nekaj grajskega zidu nad brzicami Radulje, gospodarska poslopja in ostanki parka.

Ob soteski potoka Radulja se pod vzpetino, kjer je razvalina gradu Klevevž, nahaja Zgornja Klevevška jama. Jama tvori enoten 209 m dolg rov, ki je usmerjen proti severu in na dnu zapolnjen z usedlinami. Jama je suha in je ena najdaljših na tem območju. V jami so odkrili kapnike, arheologi pa so v njej našli prazgodovinsko keramiko. Po lokalni legendi naj bi bil v jami skrit tudi zaklad. Jama še ni urejena za obiskovalce.

Okoli 10 metrov pod Zgornjo Klevevško jamo je vhod v Spodnjo Klevevško ali Ajdovsko jamo. Spodnja Klevevška jama je vodna jama, kar pomeni da iz nje izvira potok, ki je včasih celo večji kot sama Radulja. Za njen obisk je potreben čoln, najbolje jo je obiskati v spremstvu jamarja. Tik pred koncem jame, kjer se nahaja neprehodna špranja, iz katere priteka voda, vodi v majhno dvorano manjši stranski rov, kjer sta dve kotanji, polni tople vode. Tu je hipotermalni izvir v jami, ki priteka iz špranje v steni s temperaturo 21°C in je edinstvena zanimivost slovenskega podzemlja, doslej edina znana topliška jama. Do sedaj je raziskanih 518m rogov Spodnje Klevevške jame, vendar tudi ta še ni urejena za obiskovalce. Jama je zanimiva tudi zaradi bogatega jamskega živalstva, v njej so našli porodniški koloniji južnega podkovnjaka (*Rhinolophus euryale*) in navadnega netopirja (*Myotis myotis*)

ter posamezne male (*Rhinolophus hipposideros*) in velike podkovnjake (*Rhinolophus ferrumequinum*).